

Тетяна М. Бондаренко
**НЕОБХІДНІ ЗАХОДИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЦІЛЬОВИМ
ФІНАНСУВАННЯМ, НАДАНИМ ІНОЗЕМНИМИ ДЕРЖАВАМИ
ПІД ВИРОБНИЦТВО ТОВАРІВ, РОБІТ, ПОСЛУГ**

У статті розкрито заходи щодо оптимізації інвестиційного клімату в Україні, а також висвітлено проблему контролю за цільовим витрачанням коштів, наданих державі під реалізацію виробничих проектів. Як оперативний захід іноземним інвесторам запропоновано контролювати цільове витрачання коштів, наданих іншим державам під виробничі проекти. З цією метою має сенс розробити відповідну програму заходів на рівні держави.

Ключові слова: цільове витрачання коштів; іноземні інвестори; фінансова допомога.

Літ. 17.

Татьяна Н. Бондаренко
**НЕОБХОДИМЫЕ МЕРЫ КОНТРОЛЯ ЦЕЛЕВОГО
ФИНАНСИРОВАНИЯ, ПРЕДОСТАВЛЕННОГО
ИНОСТРАННЫМИ ГОСУДАРСТВАМИ ПОД ПРОИЗВОДСТВО
ТОВАРОВ, РАБОТ, УСЛУГ**

В статье описаны меры по оптимизации инвестиционного климата в Украине, а также раскрыта проблема контроля целевого расходования средств, предоставленных государству под реализацию производственных проектов. В качестве оперативных мер иностранным инвесторам предложено контролировать целевое расходование средств, предоставленных под производственные проекты. С этой целью имеет смысл разработать соответствующую программу мероприятий на уровне государства.

Ключевые слова: целевое расходование средств; иностранные инвесторы; финансовая помощь.

Tetiana M. Bondarenko¹
**MEASURES NEEDED FOR CONTROL OVER TARGETED
FOREIGN FINANCING FOR THE PRODUCTION
OF GOODS, WORKS AND SERVICES**

The article outlines the optimization measures related to investment climate in Ukraine along with the problems related to the control over the targeted spending of funds provided to our state for specific production projects. For foreign investors it is recommended to control the targeted spending at the operational level. For this it would be feasible to develop a specific programme of actions on the state level.

Keywords: targeted spending of funds; foreign investors; financial aid.

Постановка проблеми. Вирішення проблеми щодо контролю цільового витрачання коштів, що виникають за непередбачених обставин, неврахованих виробничих та економічних зв'язків і здебільшого неконтрольованих витрачаннях коштів, завжди були актуальними в будь-яких країнах і в Україні зокрема. Питання організації ефективного контролю цільового фінансування значно впливає на інвестиційний клімат та відповідно на настрої та очікування заохочення іноземних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях щодо контрольно-ревізійної діяльності [4–6; 9] концепція контролю зводиться до перевірки

¹ Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

дотримання законодавства та виявлення порушень. Високий рівень правопорушень у сфері фінансів в Україні зумовлює необхідність вирішення нових завдань щодо підвищення ефективності державного фінансового контролю за цільовим використанням коштів, передусім, посилення контролю, а також своєчасного припинення протиправних діянь в економічній сфері. Проблеми вдосконалення фінансового контролю залишаються актуальними й потребують подальшого вирішення і безпосередньо впливають на інвестиційний клімат держави та на співпрацю іноземними інвесторами.

Мета дослідження. Поряд із відомими засобами фінансового контролю цільового витрачання коштів, які потребують комплексних заходів з усунення виявлених вад і порушень, доцільно вживати оперативні заходи, особливо якщо розроблені програми та законодавча база не виконують повністю своїх функцій. Отже, ми ставимо за мету запропонувати оперативні заходи контролю за цільовим витрачанням коштів, наданих іноземними інвесторами під реалізацію виробничих програм та проектів, використовуючи досвід Плану Маршалла.

Основні результати дослідження. За свідченням експертів, Україні країни ЄС надавали фінансову допомогу та гранти на проведення стандартизації продукції, робіт, послуг українських виробників до європейських стандартів. Але запланований результат не був отриманий, стандартизація не пройшла належним чином та за звітами про проведеної роботу було зроблено висновок, що наданих коштів не вистачило для виконання поставленого завдання. Зокрема, після ретельних перевірок витрачання коштів було з'ясовано, що кошти були використані не за призначенням. Аналогічна ситуація трапилася із витрачанням коштів, які отримала Україна від продажу квот на викиди парникових газів [2; 3]. За свідченням експертів, в економічній практиці України було багато подібних випадків нецільового витрачання коштів.

На жаль, у контексті поставленої проблеми Україну можна порівняти лише з відсталими країнами світу, наприклад, із Зімбабве. У 2000 р. за схвалення влади у цій країні під прапором «боротьби з расизмом» почалися погроми і захвати фермерських господарств, які належали іноземцям. Як наслідок, понад 90% підприємців-іноземців, які до того активно розвивали сільське господарство і промисловість, забезпечували раціональне керівництво виробництва у Зімбабве, були вимушені залишити Африку, після чого виробництво та цільове витрачання коштів африканців не контролювали фахівці, відтак, виробництво зупинилося, країна повернулася до стану економічної та соціальної кризи [8; 11; 15; 16].

Греція з 2008 р. отримала більше 300 млрд євро зовнішньої допомоги. З цієї суми значну частину не потрібно було повертати, оскільки борги Греції були списані. Уряд Греції не поставив своєчасно задачу раціонального інвестування та контролю за витрачанням наданих коштів за цільовим призначенням, відтак, велика частка коштів була безконтрольно витрачена. Якщо суспільство, економіка, роботодавці, працівники *не стають більш конкурентоспроможними в результаті міжнародної підтримки, то така міжнародна підтримка є шкідливою* для економіки та суспільства [12].

На відміну від наведених вище прикладів, США знайшли вихід з Великої Депресії шляхом відбудови інфраструктури, транспортних магістралей,

виробництво транспортних засобів тощо [13; 17]. Але спершу американський уряд мав план, для чого робляться ці заходи, звідки і куди доцільно прокласти транспортні магістралі. США відновили свою економіку та виробництво, оскільки американці – нація з психологією, в якій закладено функцію самовідновлення, самовідродження.

США – не єдиний приклад самовідновлення соціальної та економічної системи. Схожими прикладами таких систем є Японія, Китай, Велика Британія. Кожна з цих країн пережила кризу, але знайшли шляхи до самовідновлення і мали відповідні засоби контролю за витрачанням цільового фінансування.

Постає питання, яка саме політика виробництва, фінансування та контролю буде раціональною для України? На сьогодні внаслідок переговорів і політики українського уряду, а також за наявності значного виробничого потенціалу *розвинуті країни готові надавати допомогу українським виробникам.*

До основних чинників, які негативно впливають на процес іноземного інвестування в Україну, здебільшого відносять:

- 1) нестабільне законодавство, відсутність гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;
- 2) високий рівень інфляції;
- 3) невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити оперативний зв'язок України з іншими країнами;
- 4) відсутність чіткої державної стратегії щодо заохочення інвестицій;
- 5) значний податковий і адміністративний тиск;
- 6) нестабільність фінансової системи України;
- 7) *високий рівень корупційності та бюрократизму в органах державної влади;*
- 8) нерівномірність іноземного інвестування в регіонах країни;
- 9) складність реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних та митних процедур. Реєстрація іноземних інвестицій може тривати місяцями;
- 10) відсутність державного захисту інвестицій тощо.

Серед основних напрямків вирішення проблем іноземного інвестування вчені виділяють такі:

- 1) створення стабільної податкової системи, яка б забезпечувала достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки, створення умов для подальшої інтеграції України у світову економіку;
- 2) розвиток корпоративного управління повинен здійснюватися задля поліпшення інвестиційного клімату і спрямовуватися на поступове наближення нормативно-правої бази з питань корпоративного управління до законодавства ЄС;
- 3) стимулювання довгострокового банківського кредитування;
- 4) розвиток фондового ринку; забезпечення прозорості діяльності інститутів спільного інвестування;
- 5) запровадження спеціального режиму інвестування на територіях з несприятливими соціально-економічними умовами; залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва;
- 6) впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;

7) забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування;

8) розвиток інфраструктури;

9) боротьба з інфляцією;

10) надання додаткових пільг іноземному інвестору для заохочення його діяльності в Україні через прийняття окремих національних правових актів та інші [7].

Серед основних проблем створення ефективного фінансового контролю можна виділити такі:

- недосконале правове поле та методологічне забезпечення;
- відсутність єдиного методологічного забезпечення державного фінансового контролю в частині встановлення системи економічних показників (критеріїв), які відображають стан фінансової дисципліни, та методики їх розрахунку;

- відсутність дієвої системи внутрішнього фінансового контролю;

- недостатня увага контрольним діям, які забезпечують профілактичну функцію контролю;

- громізка та неефективна організаційно-функціональна структура системи державного фінансового контролю;

- незабезпечення належної взаємодії між органами державного фінансового контролю, дублювання функцій;

- незадовільний стан фінансово-бюджетної дисципліни;

- низька відповідальність учасників бюджетного процесу [10].

Між тим, в кризових умовах діяти потрібно оперативно. Для запобігання корупції і нецільового витрачання коштів, наданих іноземними інвесторами під виробничі проекти для України ми, вважаємо доцільним використати досвід Плану Маршалла.

За даними wikipedia.org.ua маємо інформацію щодо відомого Плану Маршалла з реконструкції та допомоги Сполучених Штатів Америки Європі у економічному розвитку через виробництво після руїни внаслідок Другої світової війни [14]. Американські експерти надавали чіткі, детальні консультації, інструкції із статистичного обліку, економічних питань, підвищення продуктивності праці, технологічних процесів. Американські фахівці активно консультували європейське керівництво та виробників в європейських країнах безпосередньо на місцях виробничих процесів. У період виконання Плану Маршалла приблизно 24000 європейських фахівці, серед яких керівники, інженери та промисловці, мали регулярні візити до США отримання досвіду та підвищення кваліфікації. Перед деталізацією Плану Маршалла було проведено низку конференцій та семінарів спільно для американської та європейської сторін щодо економічних та виробничих питань. *Планування виробництва відбувалося одночасно з плануванням реалізації європейської продукції на експорт, тобто одразу закладалися ніші для європейської продукції на світових ринках.*

Висновки та пропозиції. Контроль за витрачанням коштів, наданих у кредит іншими країнами, повинен бути задачею України, це має бути в інтересах держави. І на першому етапі, якщо система недостатньо працює на самовідновлення та самозахист, її розвиток потрібно контролювати та коригувати.

Міри повинні бути не обов'язково жорсткими, цілком доречно передбачити контроль у процесі отримання обов'язкових консультацій з економічних і виробничих питань, наданих фахівцями з розвинених країн. У процесі консультування втілювати контроль слід через виконання рекомендацій, зупиняти контроль не можна, доки будь-яка програма не буде виконана до кінця. Для цього поряд з існуючими програмами надання фінансування та кредитування пропонуємо розробити та втілити супутню *«Програму консультування та контролю витрачання фінансових та інших ресурсів за цільовим призначенням, наданих розвиненими країнами під виробничі, наукові та інші програми і проекти»*. Програмою повинно бути передбачено безпосереднє консультування та контроль виконавців проектів фахівцями з країн, що надають цільове фінансування.

Для зменшення ризиків неефективності проектів з виробництва експортоорієнтованих товарів, робіт, послуг та контролю витрачання коштів за цільовим призначенням, експортування товарів, згідно виробничих та експортних програм, пропонується більш детально вдатися до вивчення зарубіжних ринків, на які заплановано експорт продукції українських виробників. З цією метою пропонується до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 19.06.2012 № 724 [1] внести пункт 2.4: *«У разі запланованого експорту товарів, робіт, послуг надається оцінка офіційних фахівців із статистичного, аналітичного, чи маркетингового аналізу з країн, до яких планується експортувати продукцію, роботи, послуги, щодо сприятливої кон'юнктури ринку для реалізації товарів, робіт, послуг, виробництво яких заплановано у проекті...»*. Щоб не затримувати виконання угод з реалізації продукції на експорт, така оцінка повинна бути надана у найкоротший термін офіційними маркетинговими чи аналітичними агентствами країн, куди планується експортувати продукцію українських виробників за наявною у них інформацією і носити аналітичний матеріал з використанням офіційних статистичних даних та експертних оцінок.

Впровадження та поєднання зазначених заходів надасть можливість підвищити прозорість економічної та виробничої системи України та гарантії повернення та окупності цільового фінансування іноземними країнами.

1. Про затвердження форми проектної (інвестиційної) пропозиції, на основі якої готується інвестиційний проект, для розроблення якого може надаватися державна підтримка, Порядку розроблення та форми інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 19.06.2012 № 724 // zakon.rada.gov.ua.

2. «Киотські» гроші продовжують розкрадати фіктивні компанії Януковича // Ukraine Crisis. Media Center.– 2014 // uacrisis.org.

3. «Мойка» для «киотських» денег // Украинская правда, Экономическая правда.– 2014 // www.epravda.com.ua.

4. Аудит і ревізія підприємницької діяльності / Ф.Ф. Бутинець, Б.Ф. Усач та ін. – Житомир: Рута, 2001. – 416 с.

5. Василик О.Д. Теоретичні засади використання бюджету в державному регулюванні // Фінансово-кредитні важелі державного регулювання економіки: Збірник наук. праць / Відпов. ред. А.І. Даніленко. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002. – С. 5–14.

6. Єфименко Т.І. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм. – К.: НДФІ, 2004. – 320 с.

7. Звягіна К.С. Проблеми іноземного інвестування в Україні // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – Серія: Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – №1. – С. 98–100.
8. Коллективизация по-черному // Известия. – 2002 // izvestia.ru.
9. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету України: теорія та практика. – К.: Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2003. – 580 с.
10. Півняк Ю.В. Проблеми удосконалення фінансового контролю в Україні // Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №3. – С. 27–31.
11. Пока смерть не разлучит их. Роберт Мугабе стал восьмикратным президентом Зимбабве, 2013 // lenta.ru.
12. Причина падіння економіки Греції – надані їй колосальні кошти від інших країн // Новини, перший український інформаційний канал. – 2015 // www.5.ua.
13. Civilian Conservation Corps // en.wikipedia.org.
14. Marshall Plan // en.wikipedia.org.
15. The Event that Caused the Economic Crisis in Zimbabwe // opednews.com. – 2009 // www.opednews.com.
16. What factors contributed to the hyperinflation of the Zimbabwean Dollar? // Quora. – 2013 // www.quora.com.
17. Works Progress Administration // en.wikipedia.org.

Стаття надійшла до редакції 7.12.2015.